

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА

НАСТАВНА ПРОГРАМА ПО

ДЕЛОВНА ПСИХОЛОГИЈА

за III година

ЕКОНОМСКА, ПРАВНА И ТРГОВСКА СТРУКА
правен техничар и деловен секретар

Скопје, мај 2001 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ДЕЛОВНА ПСИХОЛОГИЈА

1.2. Образовен профил и група струки на кои им припаѓа наставниот предмет

1.2.1. Образовен профил: Правен техничар и деловен секретар

1.2.2. Група струки: Економска, правна и трговска струка

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1. Предметот карактеристичен за образовниот профил

1.4. Година (фаза) на изучување на наставниот предмет

1.4.1. Трета година

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно (неделен контакт): 2 часа

1.5.2. Број на часови годишно (квота на изучувањето): 72 часа

1.6. Статус на наставниот предмет

1.5.1. Задолжителен предмет

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

Целта на наставниот предмет *деловна психологија*, е учениците да стекнат знаења и умеења за психичкиот, социјалниот и професионалниот живот на човекот и свесно да делуваат врз подобрувањето на квалитетот на сопственото живеење, комуницирање и работење. Стекнување на знаење и умеење, од оваа област ќе придонесе за совладување на содржините од потесното стручно образование и образование на повисоко стручно ниво. На ниво на образовен профил, цел претставуваат усвоените знаења и умеења, да бидат применувани при реализација на работните задачи.

Од општата цел на наставата по предметот *деловна психологија*, произлегуваат следниве посебни цели:

- ученикот да го разбере настанувањето и развојот на психичкиот живот кај човекот;
- да го согледа значењето на психичките процеси ;
- да го разбере значењето на психичкиот процес учење, и неговите карактеристики;
- да го истакне значењето и важноста на психичкиот процес мислење, за соодветно решавање на работни и животни проблеми;
- да го сфати значењето на емоциите и чувствата во животот и работата на човекот ;
- да ги разбере различните видови мотиви, а посебно работните мотиви;
- да укаже на суштината и значењето на конфликтот и фрустрацијата;
- да ја согледа важноста и значењето на изменетите состојби на свеста во животот на човекот;
- да ја разбере структурата на личноста;
- да ги применува основните начини и правила на комуникација меѓу луѓето;
- да развива вештини на деловно комуницирање;
- да ги согледа начините за справување со стресот во личниот и професионалниот живот;
- да го поттикне интересот за проучување на психичките појави во функција на професионалното работење.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење и совладување на програмските содржини од наставниот предмет *деловна психологија*, потребни се основни знаења стекнати од основното образование по предметот *биологија*, знаења стекнати од предметите *социологија* од прва година ; *основи на бизнис* и *деловно работење* од втора година.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу тематски целини и меѓу предмети
1. ПРЕДМЕТ, РАЗВОЈ И МЕТОДИ НА ПСИХОЛОГИЈАТА	6	Ученикот: - да го објасни предметот на психологијата; - да се запознае со психичкиот живот на човекот; - да ги разбере поимите психа и свест; - да се запознае со развојот на психологијата; - да се запознае со психолошките дисциплини; - да ги објасни техниките и методите во психологијата; - да ја сфати поврзаноста на психата и нервниот систем; - да ги објасни најновите сознанија за работата на мозокот.	Поставува прашања; Поттикнува дискусија за темата; Организира работа во групи (изработка на социограм на класот); Организира експериментално испитување на некој психолошки проблем; Поттикнува дискусија за степенот на возбуда на мозочната кора и ефектот на човековата активност.	Биологија (од основно образование) Тематска целина - нервен систем
2. ОСНОВНИ ПСИХИЧКИ ПРОЦЕСИ И СОСТОЈБИ	5	- да се запознае со психичкиот процес осет; - да препознава различни видови осети: бои, звуци, вкус, мирис и сл; - да ги согледа основните карактеристики на осетливоста; - да се запознае со психичкиот процес перцепција и неговите основни карактеристики; - да ги објасни факторите што влијаат врз процесот на перцепирањето;	Организира работа во групи кои ги испитуваат факторите што влијаат врз перцепцијата; Поттикнува давање на примери со кои ќе се покаже дејството на внатрешните фактори врз перцепирањето; Организира вежба со палење на свеќа; Симулира процеси и	Биологија (од основно образование) Тематска целина - осети

		<ul style="list-style-type: none"> -да укаже на разликата меѓу илузиите и халуцинациите; -да ги објасни претставите и да укаже на битните карактеристики; - да ја сфати суштината на психичката состојба внимание; - да разликува различни видови на внимание; - да го разбере влијанието на различните фактори врз вниманието. 	реални ситуации (обем на внимание).	
3. УЧЕЊЕ	8	<ul style="list-style-type: none"> - да го сфати процесот на учење; - да разликува повеќе видови учења; - да се запознае со психолошките фактори кои влијаат врз процесот на учењето; -да го нагласи значењето на трансферот во учењето; -да укаже на факторите од кои зависи напредувањето во текот на учењето; - да ги идентификува различните стилови на учење. 	<p>Организира гледање на видеокасета;</p> <p>Поттикнува работа во парови и групи за користење на различни методи во процесот на учењето;</p> <p>Дебата за влијанието на мотивацијата врз процесот на учење врз основа на практични примери;</p> <p>Презентација и објаснување на стиловите на учење;</p>	Со сите наставни предмети
4. ПОМНЕЊЕ И ЗАБОРАВАЊЕ	4	<ul style="list-style-type: none"> - да го сфатат процесот на помнење и заборавање; - да објасни како се манифестира помнењето и заборавањето; -да укаже на квалитативните промени при помнењето; - да објасни зошто забораваме; - да го објасни краткотрајното и долготрајното помнење; - да разликува повеќе видови немонички техники. 	<p>Поставува прашања за темата;</p> <p>Ги мотивира учениците да презентираат примери од секојдневието;</p> <p>Објаснува за изведување експеримент во класот сличен на оној од Боввер и Кларк;</p> <p>Поттикнува дискусија за користење на немоничките</p>	Претходна тема - учење

			техники во процесот на учењето.	
5. МИСЛЕЊЕ И ГОВОР	6	<ul style="list-style-type: none"> - да се запознаат со процесот на мислењето; - да изврши класифицирање на мислењето според различни критериуми; - да го разбере поимот творештво (креативност); - да ги објасни фазите во творечкото мислење; - да укаже на индивидуалните разлики во процесот на мислењето кај луѓето; - да укаже на функцијата на говорот. 	<p>Организира, координира и контролира практични вежби за применување на основните фази во творечкото мислење.</p> <p>Поттикнува индивидуална и тандемска работа за решавање на проблемот.</p> <p>Поставува прашања за објаснување на функцијата на говорот.</p> <p>Поттикнува дискусија за примерот на Архимед.</p>	<p>Претходна тема</p> <p>- учење, помнење и забораване.</p>
6. ЕМОТИВЕН ЖИВОТ	6	<ul style="list-style-type: none"> - да се запознае со поимите емоции и чувства; - да разликува емоции и чувства; - да се запознае со основните карактеристики на емоциите и чувствата; - да ги идентификува емоциите; - да ги класифицира емоциите и чувствата користејќи повеќе критериуми; - да ги разликува луѓето според нивната емотивна зрелост; - да ги контролира чувствата; - да ја разбере важноста на емотивните односи во примарните групи. 	<p>Организира набљудување на начинот на однесување на одделна група ученици ставени во различни емотивни ситуации</p> <p>Поттикнува панел дискусија - дискусија во која се вклучени стручни лица (дискусијата е насочена кон едно лице).</p> <p>Презентација и објаснување на фацијална експресија при различни видови емотивни состојби</p> <p>Посета на институција што користи детектор на лагата.</p>	<p>Социологија (од прва година)</p> <p>Тематска целина Брак и семејство</p> <p>Психологија</p> <p>Тематска целина Основни психички процеси и состојби</p> <p>Спорт и спортски активности (втора год)</p> <p>Тематска целина Спортски игри</p>
7. ПРОЦЕС НА МОТИВАЦИЈА И	7	<ul style="list-style-type: none"> - да се запознае со поимот мотивација; 	<p>Поттикнува дискусија за свесна и несвесна</p>	<p>Претходна тема</p>

МОТИВАЦИЈА ЗА РАБОТА		<ul style="list-style-type: none"> - да го објасни значењето на биолошките мотиви; - - да го објасни значењето на социјалните и личните мотиви; - да го нагласи значењето на хиерархијата на мотивите; -да ги идентификува и разликува факторите на работната мотивација -да ја согледа сопствената мотивациска тенденција. 	<p>мотивација;</p> <p>Презентација и објаснување на еден експеримент извршен врз глумци со цел да се објасни мајчинскиот мотив;</p> <p>Презентација и објаснување на експериментот на Харлов</p> <p>Објаснува и илустрира фактори на мотивацијата за работа;</p> <p>Ги проценува мотивациските тенденции кај учениците со примена на соодветна техника.</p>	<p>Емотивен живот</p> <p>Методи и техники во психологијата</p>
8. ФРУСТРАЦИЈА И КОНФЛИКТ	6	<ul style="list-style-type: none"> - да ја објасни суштината на фрустрацијата и конфликтот; - да укаже на различните видови на фрустрации и конфликти; - да разликува повеќе видови реакции на фрустрацијата и конфликтот; -да ги идентификува причините за конфликтите на работа; -да избере правилни начини за реагирање на фрустративни и конфликтни ситуации, вклучувајќи ги и конфликтите на работа; 	<p>Поттикнува работа во парови и групи за утврдување на различните видови на фрустрација и конфликт;</p> <p>Прикажува и објаснува различни шеми;</p> <p>Поставува прашања за реакциите при фрустрација и конфликт;</p> <p>Објаснува кои се главните објективни и субјективни причинители на</p>	<p>Претходна тема</p> <p>- процес на мотивација и мотивација за работа</p>

		- да ја сфати суштината и начинот на водење на преговори.	конфликтите на работа.	
9. ПОСЕБНИ СОСТОЈБИ НА СВЕСТА	5	- да ја објасни електроактивноста на мозокот; - да укаже на штетното дејство на дрогата, алкохолот и пушењето врз организмот на човекот; - да развие чувство на одговорност спрема сопственото здравје; - да развие смисла на превенција за спречување на лошите навики.	Организира анкета колку учениците користат алкохол, дрога, цигари и други стимуланси; Организира посета на здравствена установа каде што се врши снимање на ЕЕГ; Презентација на автоген тренинг.	Биологија (од основно образование) Тематска целина Мозок Спорт и спортски активности (од втора година) Тематска целина Спортски игри
10. СТРУКТУРА, ДИНАМИКА И РАЗВОЈ НА ЛИЧНОСТА	8	- да пробуди интерес за проучување на личноста; - да ги систематизира способностите според нивните карактеристики; -да ја објасни интелигенцијата; -да се укаже на вредноста на тестовите за испитување на интелигенцијата; -да се објасни развојот на интелигенцијата; - да препознава различни видови темпераментот; -да се укаже на развојот и воспитувањето на темперамент; - да препознава различни карактери кај лугето; -да формира позитивни карактерни црти; -да објасни што е волја;	Организира и поттикнува групна форма на работа; Поттикнува дискусија за интелигенцијата; Организира вежби за испитување на темпераментот кај учениците; Организира тестирање со помош на стручно лице психолог - педагог; Организира испитување на карактерот на учениците; Објаснува како структурата на личноста е поврзана со пожелни и непожелни работни однесувања.	Претходна тема Психички процеси и состојби Психологија Тематска целина Теории и типологии за личноста

		<ul style="list-style-type: none"> -да објасни што е интересирање; -да објасни што е став; -да прифаќа и коментира ставови; -да согледа и препознава различни структури на личноста за да реагира на правилен начин кон нив. 		
11. МЕЃУЧОВЕЧКИ ОДНОСИ ВО ГРУПА И НА РАБОТА	8	<ul style="list-style-type: none"> - да укаже на социјалното поведење на поединецот во групата; - да го согледа влијанието на групата врз формирањето на неговите ставови; - да ја согледа разликата меѓу предрасудите и идеалите; - да ги разбере поимите комуникација и интеракција како однос меѓу две и повеќе единки; -да ги разликува формалната и неформалната комуникација; -да го разбере значењето на вербалната и писмената комуникација за успешно работење; - да ги идентификува главните причини за неефикасна интерперсонална комуникација; -да ги усвои и развива вештините на деловно комуницирање; - да ја разбере комуникацијата меѓу клиентите и давателите на услуги. 	<p>Организира дискусија за начинот на кој се формираат ставови;</p> <p>Симулира ситуации во кои едни ученици испраќаат пораки, а другите ученици ги примаат пораките несоодветно;</p> <p>Демонстрира како активното слушање и обезбедувањето повратни информации ја подобруваат интерперсоналната комуникација;</p> <p>Дава инструкции како со подигање на нивото на читливоста се осигурува разбирањето на писмениот материјал;</p> <p>Поттикнува дискусија за начинот на комуницирање меѓу: родителите, другарите, професорите и други.</p>	<p>Основи на бизнис Тематска целина Бизнис комуникација Македонски јазик и литература Тематска целина Комуникација Социологија Тематска целина Општествени групи</p>

12. СТРЕС И УПРАВУВАЊЕ НА СТРЕСОТ	3	-да го разбира стресот како соодветна психичка и физичка реакција; -да ги опише вообичаените извори на стрес; -да ги согледа последиците од стресот за личноста, професионалниот живот и работата; -да ги согледа начините на редуцирање на стресот.	Ја објаснува природата на стресот; Поставува прашања и поттикнува дискусии за стресовите во личниот и училишниот живот и во односите на учениците со др. луѓе; Симулира конфликт со налутен и нетрпелив клиент; Проценува склоност кон стрес кај учениците со соодветна техника; Објаснува кои техники постојат за намалување на стресот.	Претходни теми Структура, динамика и развој на личноста Фрустрација и конфликт Меѓучовечки односи во група и на работа Спорт и спортски активности (од втора година) Тематска целина Спортски игри
--	----------	---	---	--

4.2. Наставни методи и активности на учење

За реализација на наставата по наставниот предмет *деловна психологија*, согласно поставените цели на наставниот предмет, како основни *наставни методи* ќе се користат: водење на насочена дискусија, демонстрација, играње на улоги, решавање на проблеми и симулација на реални ситуации, учење преку сопствено откривање, слободни задачи, тимска настава и слично.

Активности на ученикот: да дискутира, да применува правила и законитости, да набљудува, да слуша, да прибележува, да повторува, да објаснува, да презентира, да открива во група и независно, да критикува, да дава свој суд, да работи домашни задачи.

Активности на наставникот: организира, планира, подготвува настава, дава инструкции за работа, поттикнува на дискусии, објаснува, поставува прашања, оценува и поттикнува на само оценување од страна на учениците, симулира процеси и реални ситуации, презентира.

4.3. Организација и реализација на наставата по предметот

Процесот на учење во наставата по наставниот предмет *деловна психологија*, се изведува преку теоретска и практична настава во училишната каде што учениците ќе стекнуваат пред се когнитивни и афективни компетенции, преку организирани посети на трговски друштва и институции, организирани информативни средби, разговори и дискусии со претставници - стручни лица од практиката, во училиштето или во институциите и трговските друштва, со цел да се интегрираат знаењата и ставовите со практичните умеења на

учениците. Наставата по овој наставен предмет, се реализира и преку индивидуални домашни задачи, кои може да се изведуваат дома и во училиштето.

Образовните активности, по предметот *деловна психологија*, се организирани во две полугодија, четири тримесечија и неделен распоред на часовите.

4.4. Наставни средства и помагала

За поуспешна реализација на целите на наставниот предмет *деловна психологија*, потребно е да се користи: графоскоп, графофолии, ТВ, видеорикордер, видеоленти, компјутерска опрема, ЛЦД проектор, публикации, шеми и друго.

Литература потребна за реализација на наставата, како за наставниците така и за учениците, е учебник за овој наставен предмет, литература за средно образование од оваа област, наставен материјал подготвен од наставникот, наставни помошни материјали, стручни списанија, публикации и слично.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГНУВАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на постигнувањата на учениците, се врши преку континуирано следење во текот на учебната година, усно и писмено-преку тестови на знаења за секоја тема одделно, писмените извештаи за реализирани активности на учениците, креативноста, постигнувањата и резултатите од тимската работа, индивидуалните домашни задачи, покажан интерес и активно учество на учениците на часовите.

Во текот на учебната година учениците се оценуваат со најмалку две оценки за секое полугодие, а се утврдуваат полугодишни и годишни оценки. Доколку ученикот не постигне резултати во реализирањето на конкретните цели на Наставната програма, се постапува според законската регулатива.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Покрај условите пропишани со Законот за средно образование, наставникот треба да ги поседува следниве персонални, професионални и педагошки карактеристики: да го мотивира и да влијае позитивно на ученикот со својот начин на изразување, углед, појава, подготвеност за дополнителна работа, образование, систем на вредности и идеали, да соработува со другите наставници, стручни работници, социјални партнери, стручни институции, да поседува способност за изведување на настава и комуникација со учениците, да поседува способност за примена на современа образовна технологија, да поседува способност за планирање, организирање, воведување на новини во наставниот процес, како и способност за професионално и педагошко самообразование, да е комуникативен и креативен.

6.2. Стандард за наставен кадар

Завршени студии по:

1. Психологија
2. Педагогија
3. Педагогија со филозофија

6.3. Стандард на просторот за наставниот предмет

За реализација на Наставната програма по *деловна психологија* ќе се користи училница опремена со наставни средства, помагала и опрема согласно Нормативот.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: мај, 2001 год.

7.2. Датум на превземање: мај 2008 година

7.2. Состав на работната група:

1. Елисавета Сарџоска, д-р асистент на Филозофски факултет- Скопје
2. Николина Темова, наставник , ДСЕПУ”Васил Антевски -Дрен” Скопје
3. Евгенија Ѓеоргиевска, наставник и училишен психолог, ДСУЕБ “Арсени Јовков”-Скопје
4. Емилија Дубарџиева, психолог, А.Д. “Охис”- Скопје

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 1.09.2001 година

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма за *деловна психологија*, ја одобри (донесе) министерот за образование и наука со решение број 11-2934/1 од 27.06.2001 година.